

EBERT

WYROK TRYBUNAŁU (czwarta izba)

z dnia 3 lutego 2011 r.*

W sprawie C-359/09

mającej za przedmiot wnioski o wydanie, na podstawie art. 234 WE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez Fővárosi Ítéltábla (Węgry) postanowieniem z dnia 23 czerwca 2009 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 7 września 2009 r., w postępowaniu:

Donat Cornelius Ebert

przeciwko

Budapesti Ügyvédi Kamara,

TRYBUNAŁ (czwarta izba),

w składzie: J.C. Bonichot, prezes izby, K. Schiemann, L. Bay Larsen (sprawozdawca), C. Toader i A. Prechal, sędziowie,

* Język postępowania: węgierski.

rzecznik generalny: P. Cruz Villalón,
sekretarz: B. Fülöp, administrator,

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 16 września 2010 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu D.C. Eberta, Rechtsanwalt, przez niego samego,
- w imieniu Budapesti Ügyvédi Kamara przez P. Kissa i P. Kövesa, ügyvédek,
- w imieniu rządu węgierskiego przez J. Fazekas, M. Fehéra i Z. Tóth, działających w charakterze pełnomocników,
- w imieniu rządu czeskiego przez M. Smolka, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu hiszpańskiego przez J. Lópeza-Medela Basconesa, działającego w charakterze pełnomocnika,
- w imieniu rządu włoskiego przez G. Palmieri, działającą w charakterze pełnomocnika, wspieraną przez P. Gentilego, avvocato dello Stato,
- w imieniu rządu austriackiego przez E. Riedla, działającego w charakterze pełnomocnika,

— w imieniu Komisji Europejskiej przez B. Simona i H. Støvlbæka, działających w charakterze pełnomocników,

podjąwszy, po wysłuchaniu rzecznika generalnego, decyzję o rozstrzygnięciu sprawy bez opinii,

wydaje następujący

Wyrok

- 1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni dyrektywy Rady 89/48/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego, trwających co najmniej trzy lata (Dz.U. 1989, L 19, s. 16), w brzmieniu zmienionym przez dyrektywę 2001/19/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 maja 2001 r. (Dz.U. L 206, s. 1, zwanej dalej „dyrektywą 89/48”) oraz dyrektywy 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. mającej na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych (Dz.U. L 77, s. 36).
- 2 Z powyższym wnioskiem wystąpiono w ramach sporu między D.C. Ebertem, posiadającym obywatelstwo niemieckie prawnikiem wpisanym jako „Rechtsanwalt” na listę izby adwokackiej w Düsseldorfie (Niemcy) a Budapesti Ügyvédi Kamara (izbą adwokacką w Budapeszcie, Węgry), dotyczącego prawa, którego domagał się D.C. Ebert, do używania tytułu „ügyvéd” (adwokat na Węgrzech) bez posiadania członkostwa we wspomnianej izbie adwokackiej.

Ramy prawne

Prawo Unii

Dyrektywa 89/48

- 3 Motywy siódmy i dziesiąty dyrektywy 89/48, mającej zastosowanie *ratione temporis* do sporu zawisłego przed sądem krajowym, brzmią następująco:

„[...] należy w szczególności zdefiniować pojęcie »regulowanej działalności zawodowej« w celu uwzględnienia różnych sytuacji socjologicznych w poszczególnych krajach; to pojęcie nie odnosi się wyłącznie do działalności zawodowej, której podjęcie w danym państwie członkowskim jest warunkowane posiadaniem odpowiedniego dyplomu, ale również do działalności zawodowej, której podjęcie nie jest ograniczane, jeżeli jest ona wykonywana przez osobę z tytułem zawodowym, przysługującym tym, którzy posiadają pewne kwalifikacje; [...]

[...] zamierzeniem ogólnego systemu uznawania dyplomów szkół wyższych nie jest ani wprowadzanie zmian w przepisach, łącznie z tymi, które odnoszą się do etyki zawodowej i obowiązują wszystkie osoby wykonujące zawód na terytorium danego państwa członkowskiego, ani też zwolnienie migrantów od obowiązku stosowania się do tych przepisów; system ten ogranicza się do podania właściwych ustaleń, dzięki którym można mieć pewność, że migranci stosują się do przepisów zawodowych w przyjmującym państwie członkowskim”.

- 4 Artykuł 1 lit. a) dyrektywy 89/48 zawiera następującą definicję pojęcia „dyplomu” w rozumieniu tej dyrektywy:

„[...] każdy dyplom, świadectwo lub inny dokument potwierdzający posiadanie kwalifikacji [...]:

- który został wydany przez właściwe władze w państwie członkowskim, wyznaczone zgodnie z jego przepisami ustawowymi, wykonawczymi lub administracyjnymi,
- który wskazuje, iż jego posiadacz pomyślnie ukończył naukę w szkolnictwie po-maturalnym trwającą co najmniej trzy lata lub jednakowy okres przy niepełnym wymiarze godzin, na uniwersytecie lub w instytucji szkolnictwa wyższego, bądź też instytucji o zbliżonym poziomie oraz, w razie konieczności, pomyślnie ukończył szkolenie zawodowe, wymagane jako uzupełnienie kształcenia po szkole średniej, oraz
- który wskazuje, że jego posiadacz ma kwalifikacje zawodowe wymagane do podjęcia i wykonywania danego zawodu regulowanego w tym państwie członkowskim,

[...]”

- 5 Artykuł 2 dyrektywy 89/48 stanowi:

„Niniejszą dyrektywę stosuje się do każdego obywatela państwa członkowskiego, który zamierza wykonywać zawód regulowany w przyjmującym państwie członkowskim, zarówno jako osoba pracująca na własny rachunek, jak też jako pracownik najemny.

Niniejsza dyrektywa nie ma zastosowania do zawodów, które stanowią przedmiot szczegółowej dyrektywy, ustanawiającej uzgodnienia dotyczące wzajemnego uznawania dyplomów przez państwa członkowskie”.

6 Artykuł 3 akapit pierwszy dyrektywy 89/48 stanowi:

„W przypadku gdy w przyjmującym państwie członkowskim podjęcie lub wykonywanie zawodu regulowanego uzależnione jest od posiadania dyplomu właściwe władze nie mogą, powołując się na podstawę braku odpowiednich kwalifikacji, odmówić prawa obywatelowi państwa członkowskiego do podjęcia lub wykonywania tego zawodu na tych samych warunkach, które są stosowane wobec własnych obywateli:

a) jeżeli wnioskodawca posiada dyplom wymagany w innym państwie członkowskim w celu podjęcia lub wykonywania tego samego zawodu na jego terytorium, a dyplom ten został wydany w [danym] państwie członkowskim [...]

[...]”.

7 Artykuł 4 ust. 1 dyrektywy 89/48 stanowi:

„Niezależnie od postanowień art. 3 przyjmujące państwo członkowskie może również wymagać od wnioskodawcy:

[...]

- b) odbycia stażu adaptacyjnego o długości nieprzekraczającej trzech lat lub przystąpienia do testu umiejętności:
- jeżeli materiał objęty programem kształcenia i szkolenia, które wnioskodawca odbył zgodnie z art. 3 lit. a) oraz b), znacznie różni się od tego, którego opanowanie jest warunkiem otrzymania dyplomu wymaganego w przyjmującym państwie członkowskim, albo
 - jeżeli w przypadku, o którym mowa w art. 3 lit. a), na zawód regulowany w przyjmującym państwie członkowskim składają się jedna lub więcej regulowanych działalności zawodowych, które w państwie członkowskim pochodzenia lub przybycia wnioskodawcy nie wchodzą w skład zawodu podlegającego regulacjom, i gdy ta różnica ma związek ze specyficznym programem kształcenia i szkolenia wymaganym w przyjmującym państwie członkowskim oraz obejmuje materiał zasadniczo różniący się od tego, którego opanowanie jest warunkiem otrzymania dyplomu przedkładanego przez wnioskodawcę, [...]

[...]

Korzystając z tej możliwości, przyjmujące państwo członkowskie musi udzielić wnioskodawcy prawa wyboru między stażem adaptacyjnym a testem umiejętności. Odstępując od tej zasady dla grup zawodów, których wykonywanie wymaga dokładnej znajomości prawa krajowego i w odniesieniu do których udzielanie porad i/lub pomocy związanej z prawem krajowym jest zasadniczą i trwałą cechą działalności zawodowej, przyjmujące państwo członkowskie może wskazać staż adaptacyjny lub test umiejętności. [...]”

8 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 89/48 stanowi:

„W przypadku gdy właściwe władze przyjmującego państwa członkowskiego uzależniają podjęcie zawodu regulowanego od przedłożenia dowodów nieskazitelnego

charakteru lub reputacji wnioskodawcy, że nie ogłoszono wobec nich upadłości lub nie zawieszono bądź zakazano im wykonywania zawodu z powodu poważnego wykroczenia zawodowego lub poniesienia odpowiedzialności karnej, państwo to przyjmuje jako wystarczający dowód w stosunku do obywateli państw członkowskich, którzy zamierzają wykonywać ten zawód na terytorium tego państwa członkowskiego, przedłożenie dokumentów wydanych przez właściwe władze w państwie członkowskim pochodzenia lub przybycia, z których wynika, że wszystkie te wymogi są spełnione.

[...].”

- 9 Artykuł 7 ust. 1 dyrektywy 89/48 stanowi:

„Właściwe władze przyjmującego państwa członkowskiego uznają prawo obywateli państw członkowskich, którzy spełniają warunki konieczne do podjęcia i wykonywania zawodu regulowanego na terytorium tego państwa, do używania tytułu zawodowego przyjmującego państwa członkowskiego odpowiadającego temu zawodowi”.

Dyrektywa 98/5

- 10 Motywy 2, 3 i 7 dyrektywy 98/5 brzmią następująco:

„(2) W pełni wykwalifikowany prawnik w danym państwie członkowskim może od-tąd wystąpić o uznanie swego dyplomu w celu prowadzenia działalności gospo-darczej w innym państwie członkowskim, aby wykonywać tam zawód prawnika zgodnie z zawodowym tytułem obowiązującym w tym państwie członkowskim, zgodnie z dyrektywą Rady 89/48 [...]; celem wymienionej dyrektywy jest zintegrowanie takiego prawnika z zawodowym rynkiem pracy w przyjmującym

państwie członkowskim, nie jest jednak jej zamierzeniem ani zmiana zasad zawodowych obowiązujących w tym państwie członkowskim, ani wyłączenie tego prawnika z zakresu stosowania tych zasad.

- (3) [...] Niektórzy prawnicy mogą szybko zintegrować się z zawodowym rynkiem pracy w przyjmującym państwie członkowskim, zwłaszcza poprzez zdanie testu sprawdzającego umiejętności, takiego, jaki przewiduje dyrektywa 89/48 [...], a inni, w pełni wykwalifikowani prawnicy, powinni móc uzyskać możliwość zintegrowania się po złożeniu przewidzianego egzaminu kwalifikującego, odbywającego się [po określonym czasie wykonywania praktyki] w przyjmującym państwie członkowskim, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, lub powinni móc prowadzić działalność gospodarczą, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia.

[...]

- (7) [...] Zgodnie ze swoim celem niniejsza dyrektywa nie ustanawia zasad dotyczących sytuacji czysto wewnętrznych i zmienia krajowe przepisy zawodowe tylko tam, gdzie jest to konieczne, by mogła ona osiągnąć swój cel; przede wszystkim nie narusza ona przepisów krajowych określających dostęp do zawodu prawnika oraz wykonywanie go, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w przyjmującym państwie członkowskim”.

- ¹¹ Artykuł 2 dyrektywy 98/5, zatytułowany „Prawo do wykonywania zawodu, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia”, stanowi:

„Każdy prawnik ma prawo do stałego wykonywania działalności wymienionych w art. 5, w każdym innym państwie członkowskim, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia.

Integracja z zawodowym rynkiem pracy prawników w przyjmującym państwie członkowskim jest przedmiotem przepisów art. 10”.

12 Artykuł 6 ust. 1 dyrektywy 98/5 brzmi następująco:

„Niezależnie od przepisów dotyczących wykonywania zawodu i zasad deontologii, jakim w państwie pochodzenia podlega prawnik wykonujący swoją działalność, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, podporządkowany jest on tym samym przepisom dotyczącym wykonywania zawodu i zasad deontologii, co prawnicy wykonujący swoją działalność, posługując się tytułem zawodowym właściwym dla przyjmującego państwa członkowskiego, w odniesieniu do wszystkich rodzajów działalności, jakie prowadzi on na terytorium tego państwa”.

13 Artykuł 10 dyrektywy 98/5, zatytułowany „Równouprawnienie z prawnikami w przyjmującym państwie członkowskim”, ma następujące brzmienie:

„1. Prawnik wykonujący swój zawód, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, który udowodni co najmniej trzyletnią efektywną i regularną działalność w przyjmującym państwie członkowskim w zakresie prawa tego państwa włącznie z prawem wspólnotowym, jest zwolniony z warunków określonych w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy 89/48 [...], dotyczących dostępu do zawodu prawnika w przyjmującym państwie członkowskim. [...]

[...]

2. Prawnik, który wykonuje swój zawód w przyjmującym państwie członkowskim, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, może w każdej chwili wystąpić o uznanie swego dyplomu zgodnie z dyrektywą 89/48 [...] w celu dopuszczenia do zawodu prawnika w przyjmującym państwie członkowskim i wykonywania go, posługując się tytułem zawodowym odpowiadającym temu zawodowi w tym państwie członkowskim.

3. Prawnik wykonujący swój zawód, posługując się tytułem zawodowym uzyskanym w kraju pochodzenia, który wykaże się efektywną i regularną działalnością trwającą co najmniej trzy lata w przyjmującym państwie członkowskim, ale w zakresie prawa tego państwa członkowskiego wykonuje swój zawód w okresie krótszym, może uzyskać od właściwych organów tego państwa zezwolenie na wykonywanie zawodu prawnika przyjmującego państwa członkowskiego i prawo do wykonywania zawodu, posługując się tytułem zawodowym odpowiadającym temu zawodowi w tym państwie członkowskim, nie będąc zobowiązany do wypełnienia warunków określonych w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy 89/48 [...]. W związku z tym obowiązuje, co następuje:

[...]

6. Prawnik dopuszczony do zawodu prawnika przyjmującego państwa członkowskiego zgodnie z warunkami przewidzianymi w ust. 1, 2 i 3 ma prawo do korzystania, obok tytułu zawodowego odpowiadającego zawodowi prawnika w przyjmującym państwie członkowskim, z tytułu zawodowego uzyskanego w kraju pochodzenia, wyrażonego w języku urzędowym lub w jednym z języków urzędowych państwa członkowskiego pochodzenia”.

Prawo krajowe

14 Dostęp do zawodu adwokata na Węgrzech regulują następujące akty prawne:

— A külföldi bizonyítványok és oklevelek elismeréséről szóló 2001. évi C. törvény (ustawa C z 2001 r. o uznawaniu zagranicznych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji i dyplomów, zwana dalej „ustawą o uznawaniu zagranicznych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji i dyplomów”);

— Az ügyvédekéről szóló 1998. évi XI. törvény (ustawa XI z 1998 r. o adwokatach, zwana dalej „ustawą o adwokatach”).

Ustawa o uznawaniu zagranicznych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji i dyplomów

- ¹⁵ W okresie od dnia 1 maja 2004 r. do dnia 20 października 2007 r. właściwe przepisy ustawy o uznawaniu zagranicznych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji i dyplomów brzmiały następująco:

„Artykuł 21

1. Przepisy niniejszej części stosuje się, gdy obywatel państwa członkowskiego zamierza wykonywać na Węgrzech zawód regulowany i ma prawo wykonywania tego samego zawodu w państwie przybycia lub pochodzenia.

[...]

Artykuł 35

1. Organ rozpatrujący wniosek może wymagać bądź odbycia stażu adaptacyjnego o długości nieprzekraczającej trzech lat, bądź przystąpienia do testu umiejętności:

- a) jeżeli praktyczna lub teoretyczna część kształcenia wnioskodawcy różni się znacząco od kształcenia niezbędnego do uzyskania dyplomu wymaganego na Węgrzech w celu wykonywania zawodu regulowanego,

[...]

2. Organ rozpatrujący wniosek pozostawia wnioskodawcy wybór między stażem adaptacyjnym a testem umiejętności.

3. Organ rozpatrujący wniosek może odstąpić od stosowania przepisów ust. 2 w odniesieniu do zawodów, których wykonywanie wymaga dokładnej znajomości prawa węgierskiego oraz których zasadniczą i trwałą cechą jest udzielanie porad prawnych w zakresie prawa węgierskiego. W wymienionym przypadku organ rozpatrujący wniosek nakłada na wnioskodawcę wymóg odbycia stażu adaptacyjnego lub przystąpienia do testu umiejętności.

[...]”

¹⁶ Zgodnie z wykazem zawodów regulowanych obowiązującym od dnia 1 maja 2004 r. do dnia 8 maja 2009 r., ogłoszonym przez węgierskie ministerstwo edukacji, dokument potwierdzający posiadanie wykształcenia wymaganego w celu wykonywania zawodu adwokata wchodzi w zakres pojęcia „dyplomu” w rozumieniu ustawy o uznawaniu zagranicznych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji i dyplomów.

Ustawa o adwokatach

- ¹⁷ W chwili wniesienia skargi wszczynającej postępowanie przed sądem krajowym, tj. dnia 13 grudnia 2006 r., właściwe przepisy ustawy o adwokatach brzmiały następująco:

„Artykuł 6

1. Adwokat:

- a) nie może być związany umową o pracę, umową o świadczenie usług w interesie publicznym lub inną umową wiążącą się z obowiązkiem wykonywania pracy oraz nie może być zatrudniony w sektorze publicznym, nie może być urzędnikiem lub notariuszem, ani sprawować urzędu burmistrza w pełnym wymiarze czasu pracy;

- b) nie może wykonywać działalności na własny rachunek jako przedsiębiorca lub działalności wiążącej się z nieograniczoną odpowiedzialnością majątkową.

[...]

3. Adwokat zobowiązany jest poinformować izbę adwokacką o wystąpieniu jakiegokolwiek podstawy zakazu łączenia działalności w ciągu 15 dni od chwili jej zaistnienia.

[...]

Artykuł 13

1. Zawód adwokata, z wyjątkiem adwokata zatrudnionego w ramach stosunku pracy najemnej, mogą wykonywać osoby, które są członkami izby adwokackiej i złożyły ślubowanie.

[...]

3. Wpisu na listę adwokatów dokonuje się na wniosek zainteresowanego, który spełnia następujące przesłanki:

a) jest obywatelem jednego z państw [będących stronami Porozumienia o Europejskim Obszarze Gospodarczym [z dnia 2 maja 1992 r. (Dz. 1994, L 1, s. 3)];

[...]

c) jest niekarany;

d) posiada dyplom uniwersytecki ukończenia studiów prawniczych;

e) zdał węgierski zawodowy egzamin prawniczy;

- f) jest objęty ubezpieczeniem Ügyvédek Biztosító és Segélyező Egyesülete [towarzystwa ubezpieczeń odpowiedzialności zawodowej i wsparcia węgierskich adwokatów] lub posiada inne ubezpieczenie od odpowiedzialności uznawane przez izbę adwokacką;
- g) posiada w obrębie terytorialnej właściwości izby adwokackiej kancelarię odpowiednią do prowadzenia stałej praktyki adwokackiej;
- h) nie dotyczy go żadna z podstaw wykluczenia wymienionych w ust. 4.

4. Nie może zostać przyjęta do izby adwokackiej osoba:

- a) do której ma zastosowanie zakaz łączenia działalności w oparciu o przesłanki określone w art. 6 i która nie doprowadzi do zakończenia ich występowania;
- b) wobec której orzeczono karę dodatkową zakazu pełnienia funkcji publicznych lub wykonywania jakiejkolwiek działalności związanej z kwalifikacjami prawniczymi;
- c) która została skazana na karę pozbawienia wolności bez zawieszenia za popełnienie umyślnego czynu zabronionego [...];
- d) którą wykluczono z izby adwokackiej [...];

- e) dla której ustanowiono kuratelę z tytułu częściowego lub całkowitego ubezwłasnowolnienia, lub jest pozbawiona zdolności do czynności prawnych, lecz nie podlega kurateli [...];

- f) której styl życia lub zachowanie sprawiają, że jest ona niegodna publicznego zaufania niezbędnego do wykonywania zawodu adwokata.

[...]

Artykuł 89/A

1. Przepisy niniejszej ustawy mają zastosowanie, poza wyjątkami przewidzianymi w niniejszym rozdziale, do działalności prowadzonej na terytorium Republiki Węgierskiej przez obywateli państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego, uprawnionych do wykonywania zawodu adwokata w jednym z państw członkowskich Europejskiego Obszaru Gospodarczego z użyciem tytułu zawodowego przewidzianego w innych przepisach ustawowych lub wykonawczych (zwanym dalej »prawnikami europejskimi«).

[...]

Artykuł 89/B

1. Osoba pragnąca wykonywać zawód adwokata na terytorium Republiki Węgierskiej powinna wystąpić o wpisanie jej na listę prawników europejskich prowadzoną przez izbę adwokacką (zwaną dalej w rozumieniu niniejszego rozdziału »listą«),

jeżeli zamierza prowadzić stałą praktykę jako prawnik europejski, oraz może wystąpić o wpisanie jej na listę, jeżeli zamierza wykonywać tę działalność przejściowo jako usługodawca.

2. Dokonuje się wpisu wnioskodawcy, który:

- a) wykaże, poprzez przedstawienie tłumaczenia przysięgłego na język węgierski zaświadczenia wydanego nie dawniej niż przed trzema miesiącami przez organ odpowiedzialny za prowadzenie rejestru adwokatów w swoim państwie członkowskim, że ma prawo wykonywania zawodu adwokata w swoim państwie członkowskim;

[...]

Artykuł 89/F

1. Prawnik europejski wpisany na listę zostaje na wniosek przyjęty w charakterze »ügyvéd« do izby adwokackiej, jeżeli:

- a) spełnia przesłanki ustanowione w art. 13 ust. 3 lit. c), f), g) i h);
- b) wykaże w zadowalający sposób, za pomocą dokumentacji wykazującej liczbę i charakter prowadzonych przez niego spraw oraz, na specjalny wniosek izby adwokackiej, podczas rozmowy kwalifikacyjnej, że przez okres trzech lat wykonywał nieprzerwanie na terytorium Republiki Węgierskiej zawód adwokata w zakresie prawa węgierskiego (w tym w zakresie stosowania na Węgrzech prawa Unii Europejskiej) oraz

- c) wykaże podczas rozmowy kwalifikacyjnej, że włada językiem węgierskim na poziomie niezbędnym do wykonywania zawodu adwokata.

2. Prawnik europejski wpisany na listę może również na wniosek zostać przyjęty w charakterze adwokata do izby adwokackiej, jeżeli przez okres trzech lat wykonywał nieprzerwanie zawód adwokata na Węgrzech, lecz jego praktyka w zakresie prawa węgierskiego (w tym w zakresie stosowania na Węgrzech prawa Unii Europejskiej) wynosi mniej niż trzy lata, o ile spełnia pozostałe warunki [określone w] ust. 1.

[...]

4. Poprzez wpis na listę prawnik europejski zostaje pełnoprawnym członkiem izby adwokackiej. Poza tytułem »ügyvéd« może on nadal używać tytułu zawodowego przyznanego mu w macierzystym państwie członkowskim.

[...]

Artykuł 89/I

[...]

2. Prawnik europejski używający swoich tytułów zawodowych może posługiwać się wyłącznie tytułem zawodowym przyznanym mu w macierzystym państwie

członkowskim i powinien podawać nazwę organizacji zawodowej, do której należy, wyrażoną w języku urzędowym tego państwa członkowskiego. Tytułowi zawodowemu powinno ponadto towarzyszyć dodatkowe wyjaśnienie w języku węgierskim, jeżeli istnieje ryzyko pomyłki z tytułem »ügyvéd«.

Postępowanie przed sądem krajowym i pytania prejudycjalne

- 18 D.C. Ebert, obywatel Niemiec, ukończył studia prawnicze w Niemczech i od 1997 r. ma prawo wykonywania zawodu adwokata z tytułem „Rechtsanwalt” jako członek izby w Düsseldorfie. Od końca lat dziewięćdziesiątych D.C. Ebert mieszka na Węgrzech, gdzie w 2002 r., po studiach na uniwersytecie w Miskolcu, uzyskał tytuł doktora prawa.
- 19 W 2004 r. D.C. Ebert zawarł umowę o współpracy z kancelarią adwokacką na Węgrzech i uzyskał wpis na listę prawników europejskich w rozumieniu art. 89/A ustawy o adwokatach w drodze decyzji Budapesti Ügyvédi Kamara z dnia 20 września 2004 r., w związku z czym ma prawo wykonywania zawodu prawnika w omawianym państwie członkowskim z użyciem swojego macierzystego tytułu zawodowego.
- 20 Zgodnie z informacjami zawartymi w postanowieniu odsyłającym D.C. Ebert otworzył w 2005 r. własną kancelarię na Węgrzech, a Budapesti Ügyvédi Kamara dokonała wpisu jego kancelarii decyzją z dnia 6 kwietnia 2005 r.
- 21 Postanowienie odsyłające podaje również, że w dniu 13 grudnia 2006 r. D.C. Ebert wystąpił do Fővárosi Bíróság (sądu w Budapeszcie) o uznanie jego prawa do używania na Węgrzech węgierskiego tytułu „ügyvéd” bez posiadania członkostwa izby adwokackiej.

- 22 Fővárosi Bíróság oddalił jego wniosek ze względu na to, że na mocy art. 1 i art. 7 ust. 1 i 3 dyrektywy 89/48 D.C. Ebert mógłby używać tytułu „ügyvéd” jedynie, gdyby wykazał, że jest członkiem izby adwokackiej. D.C. Ebert złożył apelację od tego orzeczenia do Fővárosi Ítéltábla (sądu w Budapeszcie).
- 23 W tych okolicznościach Fővárosi Ítéltábla postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:
- „1) Czy dyrektywa [...] 89/48 [...] oraz dyrektywa 98/5 [...] powinny być interpretowane w ten sposób, że skarżący, który posiada obywatelstwo niemieckie, zdał egzamin adwokacki w Niemczech, gdzie należy do rady adwokackiej, lecz posiada zezwolenie na pobyt i pracuje na Węgrzech, ma prawo posługiwania się w postępowaniu sądowym i administracyjnym tytułem »ügyvéd«, który ma charakter tytułu zawodowego w państwie przyjmującym (Węgry), obok tytułu niemieckiego »Rechtsanwalt« i tytułu węgierskiego »európai közösségi jogász« (prawnik europejski), pomimo iż nie należy do izby adwokackiej na Węgrzech i nie uzyskał żadnego zezwolenia?
- 2) Czy dyrektywa 98/5 [...] stanowi uzupełnienie dyrektywy 89/48 [...] w tym znaczeniu, że dyrektywa 98/5 [...] dotycząca wykonywania zawodu adwokata stanowi ustawę szczególną dotyczącą dziedziny adwokatury, podczas gdy dyrektywa 89/48 [...] ogranicza się, co do zasady, do regulowania uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych?”
- 24 W uwagach na piśmie oraz podczas rozprawy D.C. Ebert utrzymywał, że w rzeczywistości ubiegał się on jedynie w węgierskim ministerstwie edukacji i kultury o dopuszczenie do testu umiejętności w celu uzyskania zezwolenia na wykonywanie zawodu

prawnika z użyciem tytułu zawodowego przyjmującego państwa członkowskiego, zgodnie z dyrektywą 89/48 i że ministerstwo nie udzieliło odpowiedzi na jego wniosek, tylko przekazało go do Budapesti Ügyvédi Kamara, która również nie udzieliła odpowiedzi.

- 25 Podczas rozprawy Budapesti Ügyvédi Kamara ce potwierdziła, iż otrzymała z ministerstwa edukacji i kultury omawiany wniosek, lecz utrzymywała, że zgodnie z krajowymi przepisami nie ma żadnych kompetencji w sprawie uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych na podstawie dyrektywy 89/48, które to kompetencje należą do ministerstwa edukacji i kultury, a ministerstwo nie wydało jeszcze decyzji w sprawie wniosku D.C. Eberta. Budapesti Ügyvédi Kamara wskazała, że z tej przyczyny nie mogła udzielić odpowiedzi na omawiany wniosek, lecz wpisała D.C. Eberta na listę prawników europejskich.
- 26 Rząd węgierski potwierdził przed Trybunałem, że zgodnie z ustawą o uznawaniu zagranicznych dokumentów potwierdzających posiadanie kwalifikacji i dyplomów, którą dokonano transpozycji dyrektywy 89/48 do prawa węgierskiego, uznanie dyplomów D.C. Eberta leży w kompetencji ministerstwa edukacji i kultury.

W przedmiocie pytań prejudycjalnych

W przedmiocie pytania drugiego

- 27 W drugim pytaniu, które należy rozpatrzyć w pierwszej kolejności, sąd krajowy zwraca się w istocie o wyjaśnienie, czy dyrektywa 98/5 wyklucza zastosowanie dyrektywy 89/48 w tym znaczeniu, że zasady postępowania określone w art. 10 ust. 1 i 3

dyrektywy 98/5 stanowią jedyny sposób uzyskania prawa do tytułu adwokata przyjmującego państwa członkowskiego przez prawników z innych państw członkowskich, czy też obie dyrektywy uzupełniają się wzajemnie, otwierając dla prawników z państw członkowskich dwie drogi dostępu do zawodu adwokata w przyjmującym państwie członkowskim, wykonywanego przy użyciu tytułu zawodowego obowiązującego w tymże państwie.

- 28 D.C. Ebert, rządy węgierski, czeski, hiszpański i austriacki oraz Komisja Europejska uważają, że dyrektywy 98/5 i 89/48 ustanawiają dwie drogi dostępu do zawodu adwokata w przyjmującym państwie członkowskim. Na rozprawie Budapesti Ügyvédi Kamara stwierdziła, że podziela ten pogląd.
- 29 W tym względzie art. 2 akapit drugi dyrektywy 89/48 stanowi, że przywołana dyrektywa nie ma zastosowania do zawodów, które stanowią przedmiot szczegółowej dyrektywy, ustanawiającej wzajemne uznawanie dyplomów przez państwa członkowskie.
- 30 Jednakże z art. 10 ust. 1 dyrektywy 98/5 wynika, że prawnik wykonujący swój zawód przy użyciu macierzystego tytułu zawodowego, który udowodni prowadzenie co najmniej trzyletniej efektywnej i regularnej praktyki w przyjmującym państwie członkowskim w zakresie prawa tego państwa włącznie z prawem Unii, jest zwolniony z warunków określonych w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy 89/48 dotyczących dostępu do zawodu prawnika w przyjmującym państwie członkowskim.
- 31 Ponadto zgodnie z warunkami określonymi w art. 10 ust. 3 dyrektywy 98/5 prawnik wykonujący swój zawód przy użyciu macierzystego tytułu zawodowego, który wykaże prowadzenie przez okres co najmniej trzech lat efektywnej i regularnej praktyki w przyjmującym państwie członkowskim, lecz który praktykował przez krótszy okres w zakresie prawa tego państwa członkowskiego, może również uzyskać prawo

wykonywania zawodu przy użyciu tytułu zawodowego odpowiadającego temu zawodowi w przyjmującym państwie członkowskim, nie będąc zobowiązany do spełnienia warunków określonych w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy 89/48.

32 Jednakże, choć w ramach dostępu na powyższych zasadach do wykonywania zawodu adwokata przy użyciu tytułu przyjmującego państwa członkowskiego prawnik posiadający kwalifikacje zdobyte w innym państwie członkowskim jest zwolniony ze spełnienia warunków określonych w art. 4 ust. 1 lit. b) dyrektywy 89/48, to należy stwierdzić, że dyrektywa 98/5 nie pozbawia tegoż adwokata, zwłaszcza gdy nie może on jeszcze wykazać co najmniej trzyletniej efektywnej i regularnej praktyki w przyjmującym państwie członkowskim, możliwości ubiegania się o dostęp do zawodu adwokata przy użyciu tytułu przyjmującego państwa członkowskiego z powołaniem się na dyrektywę 89/48. Jak odzwierciedla to bowiem brzmienie motywów 2 i 3 dyrektywy 98/5, z art. 10 ust. 2 omawianej dyrektywy wynika wyraźnie, że adwokat wykonujący zawód przy użyciu macierzystego tytułu zawodowego w przyjmującym państwie członkowskim może w dowolnym momencie wystąpić o uznanie swojego dyplomu na podstawie dyrektywy 89/48 w celu uzyskania dostępu do zawodu adwokata w przyjmującym państwie członkowskim i wykonywania zawodu przy użyciu tytułu zawodowego właściwego temu zawodowi w tym państwie członkowskim.

33 W takich okolicznościach osobie posiadającej „dyplom” w rozumieniu art. 1 lit. a) dyrektywy 89/48, takiej jak D.C. Ebert, przysługuje prawo dostępu do regulowanego zawodu adwokata w przyjmującym państwie członkowskim na podstawie art. 3 akapit pierwszy lit. a) tej dyrektywy. Niemniej, ponieważ chodzi tu o zawód, którego wykonywanie wymaga dokładnej znajomości prawa krajowego oraz w którym zasadniczym i stałym składnikiem działalności jest udzielanie porad lub pomocy w zakresie prawa krajowego, art. 3 dyrektywy 89/48 nie stoi na przeszkodzie, zgodnie z przepisami art. 4 ust. 1 lit. b) tej dyrektywy, temu, by przyjmujące państwo członkowskie wymagało również od wnioskodawcy przystąpienia do testu umiejętności, pod warunkiem że wspomniane państwo członkowskie sprawdzi wcześniej, czy wiedza, którą posiadał wnioskodawca w trakcie zdobywania doświadczenia zawodowego, może zrównoważyć w całości lub w części znaczną różnicę, o której mowa w art. 4 akapit

pierwszy (zob. wyrok z dnia 22 grudnia 2010 r. w sprawie C-118/09 Koller, Zb.Orz. s. I-13267, pkt 38, 39).

- 34 Wynika z tego, że prawnik z jednego państwa członkowskiego może uzyskać dostęp do zawodu adwokata w przyjmującym państwie członkowskim, w którym jest to zawód regulowany, oraz wykonywać go przy użyciu tytułu zawodowego nadawanego w tym państwie albo na podstawie dyrektywy 89/48, albo na podstawie art. 10 ust. 1 i 3 dyrektywy 98/5.
- 35 Na pytanie drugie należy zatem odpowiedzieć, że dyrektywy 89/48 i 98/5 uzupełniają się wzajemnie, ustanawiając dla prawników z państw członkowskich dwie drogi dostępu do zawodu adwokata w przyjmującym państwie członkowskim przy użyciu tytułu zawodowego tego państwa.

W przedmiocie pytania pierwszego

- 36 W pytaniu pierwszym sąd krajowy dąży w istocie do ustalenia, czy dyrektywy 89/48 i 98/5 stoją na przeszkodzie uregulowaniom krajowym, które do celów wykonywania zawodu adwokata przy użyciu tytułu adwokata przyjmującego państwa członkowskiego wymagają członkostwa w określonej organizacji prawnej, takiej jak izba adwokacka.
- 37 Z art. 3 dyrektywy 89/48 wynika, że jeżeli dana osoba posiada dyplom wymagany w jednym z państw członkowskich w celu uzyskania dostępu do danego zawodu, ma ona prawo wykonywania tego samego zawodu w przyjmującym państwie członkowskim na tych samych warunkach, które są stosowane przez to państwo wobec własnych obywateli, z wyjątkiem warunku posiadania dyplomu przyjmującego państwa członkowskiego.

- 38 Ponadto z art. 6 dyrektywy 89/48, w świetle motywu dziesiątego tej dyrektywy, wynika, że osoba przystępująca do wykonywania zawodu regulowanego w przyjmującym państwie członkowskim na podstawie uznania dyplomu w rozumieniu art. 1 lit. a) wspomnianej dyrektywy powinna stosować się do reguł zawodowych obowiązujących w przyjmującym państwie członkowskim, dotyczących w szczególności przestrzegania zasad etyki zawodowej.
- 39 Z przepisów art. 6 ust. 1 dyrektywy 98/5 wynika również, że nawet prawnik wykonujący zawód w przyjmującym państwie członkowskim przy użyciu macierzystego tytułu zawodowego podlega tym samym regułom zawodowym i zasadom etyki zawodowej co prawnicy wykonujący zawód przy użyciu tytułu zawodowego przyjmującego państwa członkowskiego (zob. podobnie wyrok z dnia 2 grudnia 2010 r. w sprawie C-225/09 Jakubowska, Zb.Orz. s. I-12329, pkt 57).
- 40 Należy zatem stwierdzić, że ani dyrektywa 89/48, ani dyrektywa 98/5 nie stoją na przeszkodzie stosowaniu w stosunku do każdego, kto wykonuje zawód adwokata na terytorium jednego z państw członkowskich, w szczególności w odniesieniu do dostępu do tego zawodu, krajowych przepisów, czy to ustawowych, czy wykonawczych, czy też administracyjnych, uzasadnionych względami interesu ogólnego, takich jak reguły dotyczące organizacji, etyki, kontroli oraz odpowiedzialności (zob. podobnie, odnośnie do dyrektywy 89/48, wyrok z dnia 30 listopada 1995 r. w sprawie C-55/94 Gebhard, Rec. s. I-4165, pkt 35 i przytoczone tam orzecznictwo).
- 41 Do sądu krajowego należy sprawdzenie, czy Budapesti Ügyvédi Kamara zastosowała wspomniane reguły zgodnie z zasadami prawa Unii, a w szczególności z zasadą niedyskryminacji (zob. podobnie wyrok z dnia 31 marca 1993 r. w sprawie C-19/92 Kraus, Rec. s. I-1663, pkt 32; ww. wyrok w sprawie Gebhard, pkt 37; wyrok z dnia 11 czerwca 2009 r. w sprawie C-564/07 Komisja przeciwko Austrii, pkt 31).

- 42 W związku z tym na pytanie pierwsze należy odpowiedzieć, że ani dyrektywa 89/48, ani dyrektywa 98/5 nie stoją na przeszkodzie uregulowaniom krajowym ustanawiającym, do celów wykonywania zawodu prawnika przy użyciu tytułu adwokata przyjmującego państwa członkowskiego, obowiązku członkostwa w organizacji takiej jak izba adwokacka.

W przedmiocie kosztów

- 43 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (czwarta izba) orzeka, co następuje:

- 1) Ani dyrektywa Rady 89/48/EWG z dnia 21 grudnia 1988 r. w sprawie ogólnego systemu uznawania dyplomów ukończenia studiów wyższych, przyznawanych po ukończeniu kształcenia i szkolenia zawodowego, trwających co najmniej trzy lata, w brzmieniu zmienionym przez dyrektywę 2001/19/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 14 maja 2001 r., ani dyrektywa 98/5/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 16 lutego 1998 r. mająca na celu ułatwienie stałego wykonywania zawodu prawnika w państwie członkowskim innym niż państwo uzyskania kwalifikacji zawodowych nie stoją na przeszkodzie uregulowaniom krajowym ustanawiającym, do celów wykonywania zawodu prawnika przy użyciu tytułu adwokata przyjmującego państwa członkowskiego, obowiązku członkostwa w organizacji takiej jak izba adwokacka.

- 2) **Dyrektywy 89/48 i 98/5 uzupełniają się wzajemnie, ustanawiając dla prawników z państw członkowskich dwie drogi dostępu do zawodu adwokata w przyjmującym państwie członkowskim przy użyciu tytułu zawodowego tego państwa.**

Podpisy